

Хотілося б наголосити, що перепорою на шляху до утвердження гендерної рівності є доволі поширена серед суддів та інших правоохоронних органів позиція, згідно із якою суддя не може в своєму рішенні робити висновок, що мала місце дискримінація, якщо сам позивач не посилається на це. Судді вважають, що у такому разі діє правило про їх зв'язаність позовними вимогами (вони не можуть вийти за межі вимог позивача, і оскільки сам позивач на дискримінацію не посилається, це означає, що і суд не може розглядати справу в цьому контексті). Тобто, питання дискримінації не є питанням позовної вимоги. Це питання правильної кваліфікації юридичної ситуації. Навіть якщо жертва дискримінації заявляє про порушення свого права, не посилаючись при цьому на те, що таке порушення стало результатом дискримінації, це не зв'яже суддю в тому, щоб надати правильну юридичну кваліфікацію⁴²⁹

Доступність правосуддя – це певною мірою той ідеал, до якого прагне держава, що позиціонує себе як правова. Шлях від нормативного закріплення правового принципу до практичного втілення, до можливості його ефективною та повсякденною реалізацією на рівні індивідуальних правовідносин «особа - суд як орган державної влади» не може бути коротким.

ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» ЯК КРИТЕРІЙ ПРАВОСУДНОГО РІШЕННЯ СУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*Патюк Світлана Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного, конституційного
і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса,
Керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Патюк та партнери»*

Новий кримінальний процесуальний кодекс України вперше, з часів закріплення в Конституції України основних засад судочинства закріпив

⁴²⁹ Захист від гендерної дискримінації в судових рішеннях українських судів: звіт за результатами моніторингу / Підготовлено: Олена Уварова, Марія Ясеновська. Харків : ФОП Бровін О. В., 2016. С. 170.

принцип невинуватості та забезпечення доведеності вини як основоположні принципи кримінального провадження.

Варто зазначити, що у вітчизняній юридичній науці та кримінально-процесуальній літературі бракує комплексних теоретичних досліджень, присвячених визначенню правової природи, поняття та характеристики стандартів доказування, в тому числі стандарту доказування «поза розумним сумнівом». Утім, окремі питання стандартів доказування та стандарту доказування «поза розумним сумнівом» зокрема, були розглянуті такими вітчизняними вченими, як: В. В. Баранкова, В. А. Бігун, Л. М. Білецька, В. В. Вапнярчук, І. В. Гловюк, Н. В. Глинська, В. П. Гмирко, О. М. Дроздов, В. С. Зеленецький, В. М. Іщенко, В. В. Комаров та інші.

Сучасна юридична наука немає однозначної дефініції поняття «принципи (засади)». Як слушно зазначає О. П. Кучинська, його визначення залежить від контексту застосування та позиції того чи іншого автора⁴³⁰.

Однак, в рамках досліджуваної теми, на нашу думку, під засадами (принципами) кримінального провадження слід розуміти закріплені в процедурному (процесуальному) законі політичні та правові постулати, що визначають завдання і способи здійснення кримінального провадження, спрямованість та побудову як кримінального процесу загалом, так і форму й зміст окремих його стадій та інститутів, що забезпечують виконання завдань кримінального провадження, досягнення його мети та порушення яких обов'язково тягне за собою скасування вироку та інших судових рішень у справі на підставі прямої вказівки закону.

У ч. 1 ст. 7 КПК зазначено, що зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких відносяться, у тому числі, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень.

⁴³⁰ Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2013. 228 с.

Відповідно до вимог ч. 6 ст. 9 КПК у випадках, коли положення Кримінального процесуального Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 цього Кодексу.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 62 Конституції України, ч. 1 ст. 17 КПК, ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Конституцією України задекларовано, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності винності особи тлумачаться на її користь (ч. 3 ст. 62).

При цьому ч. 2 ст. 17 КПК України чітко закріпила, що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Таким чином, суть засади забезпечення доведеності вини зводиться до того, що повідомлення особі про підозру, ухвалення обвинувального вироку суду, затримання, арешт та застосування інших запобіжних заходів допускається лише за наявності беззаперечних доказів причетності особи до вчинення кримінального правопорушення. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення особі про підозру здійснюється за наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Стандарт доказування як правова категорія є багатоаспектним, складним поняттям і, таким чином, не має однозначного трактування та розуміння як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних дослідників. При цьому категорія «стандарт доказування» має наступні основні риси та елементи, що характеризують та складають її зміст: 1) існують різні види стандартів доказування; 2) стандарт доказування пов'язаний із тягарем (обов'язком)

доказування; 3) він є певним критерієм (порогом) прийняття рішення і встановлює певну міру, ступінь доведеності (переконання/впевненості) з досягненням якої факт вважається встановленим.

Сторона обвинувачення повинна виконати покладений на неї тягар переконання до рівня що визначений законом (стандарту доказування), шляхом надання доказів та переконання за їх допомогою суду в існуванні певного беззапереченого факту. Питання щодо виконання тягара переконання вирішується судом наприкінці судового розгляду шляхом постановлення вироку.

Обвинувальний вирок постановляється судом виключно в тому випадку, коли вина особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування доведена поза розумним сумнівом. Тобто, дотримуючись засади змагальності, та виконуючи, свій професійний обов'язок, передбачений ст. 92 КПК України, обвинувачення має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме - винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого їй пред'явлено обвинувачення. Зазначена правова позиція встановлена у Постанові Верховного суду від 12 червня 2018 року по справі № 712/13361/15.⁴³¹

Тобто поза розумним сумнівом має бути доведений кожний з елементів, які впливають на правову кваліфікації кримінального правопорушення: а саме, ті що утворюють об'єктивну сторону діяння, та ті що визначають його суб'єктивну сторону.

В рішенні ЄСПЛ по справах «Козинець проти України», «Авшар проти Туреччини» (*Avsar v. Turkey*) суд підкреслив, що відповідно до його прецедентної практики при оцінці доказів він керується критерієм доведення «поза розумним сумнівом». Таке доведення має впливати із сукупності ознак

⁴³¹ Постанова Верховного суду від 12 червня 2018 року по справі № 712/13361/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74777387>.

чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою.

Слід зазначити, що застосування даного стандарту доказування не передбачено, жодним положення ЄСПЛ або Регламентом Суду, застосування зазначеного стандарту тобто є надбаннями виключно прецедентного права.

Розумний сумнів означає сумнів, що базується не на одній лише теоретичній можливості або такий, який виник лише з підстав того, щоб уникнути небажаного висновку, а такий, відносно якого можуть бути надані підстави, що можна підтвердити наданими фактами.⁴³²

Саме дотримання при оцінці доказів та постановленні рішення суду у кримінальних провадженнях стандарту доказування «поза розумним сумнівом» є критерієм оцінки судового рішення з позиції правосудності.

Правосудність – основний критерій якості судового рішення, порушення якого є підставою для скасування чи зміни судового рішення судом вищої інстанції. Правосудність поєднує в собі дві вимоги – обґрунтованість (стосується питань факту) та законність (стосується питань права).

З метою утвердження в Україні верховенства права та впровадження європейських стандартів у національну систему судового устрою і судочинства схвалено Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, введена в дію Указом Президента України від 10 травня 2006 року №361/2006, яка закріпила у кримінальному судочинстві принцип «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь». Концепція зазначає, що кримінальний суд має позбутися властивого йому дотепер обвинувального ухилу. При цьому слід законодавчо позбавити суд права направляти справи на додаткове розслідування та надавати органам досудового слідства доручення щодо пошуку доказів, установити обов'язок суду постановляти виправдальний вирок, якщо обвинувачення не довело вини особи у вчиненні злочину.

⁴³² ECommHR, The Greek Case, Report of 5 November 1969, Yearbook of the European Convention on Human Rights 12 (1969). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-73020&lname=001-73020.pdf.3>. ECommHR, Irelandv. United Kingdom, Report of 25.

Таким чином, стандарт доказування «поза розумним сумнівом» є кримінальним стандартом доказування, який використовується судом при вирішенні питання щодо доведеності вини особи та винесенні судового рішення. Концепції «стандарт доказування» та його виду - «поза розумним сумнівом» властиві наступні ознаки: варіативність стандарту доказування залежно від сфери застосування та предмету розгляду; тісний взаємозв'язок стандарту доказування та тягаря доказування; стандарт доказування є певним критерієм прийняття рішення справедливим неупередженим судом, яке встановлює певну міру доведеності всіх складових кримінального правопорушення для визнання певного факту існуючим.

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В РУСІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Петренко Ганна Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії
держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Місцевий бюджет, як елемент фінансової системи держави, є одним з базових основ реалізації бюджетної політики країни та основною складовою її функціонування, при цьому саме питання забезпечення місцевих бюджетів фінансовими ресурсами є вельми важливим для ефективного розвитку регіонів. В русі обраного Україною курсу до бюджетної децентралізації, що визначено в Європейській Хартії про місцеве самоврядування⁴³³, слід зазначити, що місцеві податки є основним фінансовим інструментом наповнення місцевого бюджету, тому при його формуванні політика має бути спрямована на отримання доходів, за рахунок яких в повному обсязі можливо забезпечувати видатки на

⁴³³ Європейська хартія місцевого самоврядування: Європейська хартія від 15 жовтня 1985 р. № 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.